

Legislativa u zaštiti okoliša

Prof.dr.sc. Esad Prohić

LITERATURA:

1. Lončarić-Horvat, O., Cvitanović, L., Gliha, I., Josipović, T., Medvedović, D., Omejec, J. i Seršić, M. (2003) : Pravo okoliša, Organizator, 348 str., Zagreb.
2. Carter, N. (2004) : Strategije zaštite okoliša – Ideje, aktivizam, djelovanje, Barbat, 383 str. Zagreb.
3. Delort, R. i Walter, F. (2002) : Povijest europskog okoliša, Barbat, 300 str., Zagreb.
4. Đikić, D. i dr. (2001) : Ekološki leksikon, Barbat, 361 str., Zagreb.
5. Sabor Republike Hrvatske (1997) : Propisi o zaštiti okoliša, 568 str, SIP d.o.o., Zagreb
6. Narodne novine
7. Internet

UNVOD

Pojam prava okoliša i njegovo mjesto u pravnom sustavu

- Prema normativnom (formalnopravnom) shvaćanju, jedinstveni pravni sustav tvori ukupnost pojedinih grana prava.
- U sveukupnosti i jedinstvenosti pravnog sustava ima takvih grana koje nije teško niti definirati niti razvrstati, jer ih odlikuje dugovječna tradicija, posvemašnja izgrađenost i opća prepoznatljivost.

- Istodobno suvremena pravna znanost nailazi na poteškoće pri određivanju novih pravnih područja, koja tek nastaju, oblikuju se i razvijaju.

- ***Pravo okoliša (ekološko pravo)***

jedno je od takvih novih pravnih područja za koje pravna znanost tek traži primjereno određenje, načine njegova priznavanja (kao grane prava) i odgovarajuće mjesto unutar postojećeg pravnog poretka.

- Razlozi zbog kojih se pravu okoliša u većini suvremenih pravnih poredaka još nije priznala kvaliteta grane prava najvećma se kriju u dosadašnjem odnosu prema njegovom središnjem predmetu.
- Do sada je pravo tretiralo okoliš u pravilu područno o sektorski, prema tome koliko su već za upravljanje pojedinim prirodnim entitetom bili nadležni pojedini upravni resori.

- Američki znanstvenik *I. Sloan* još 1971. u svojoj knjizi "*Environment and the Law*" piše:
- *"Premda su problemi okoliša zapravo vrlo stari, njihova kompleksnost i potencijalna enormnost tako je silna da su današnje važeće pravo i zakonodavstvo, kao i metode kontrole, još uvijek u ranim fazama svoga razvitka. Sve dok se korpus prava okoliša razvija zapravo na mahove, nejednakim koracima, mnogo toga ostaje izvan njega, provizorno. Tradicionalne pravne teorije još su uvijek relevantne, ali dokle će to biti, vrlo je upitno."*

- Tradicionalne pravne teorije, o kojima govori Sloan, svoje postavke temelje na još uvijek važećim regulativnim (pretežito normativnim) modelima odnosa prema prirodi i okolišu, stvorenim šestdesetih i sedamdesetih godina ovog stoljeća.
- Ti se regulativni (normativni) modeli zaštite okoliša u pravilu oslanjaju na pravo nadzora i pravo kaznenih i administrativnih propisa, to jest "pravo zabrane i odbijanja".

- Stoga se danas sve češće podvrgavaju kritici, jer stvaraju pravo bez specifičnih pojmova i primjerenih procedura, suhoparno administrativno pravo o jednom novom području.
- Ono ne zahvaća ni specifičnost okoliša ni novinu odnosa koji iz toga proizlaze.
- Ni izdaleka nije dosegnuta kompleksnost sustava zaštite okoliša, njegova prostorna i vremenska dimenzija.
- Stoga se i zaključuje da je to pravo još uvijek, u dobroj mjeri, pravo bez demokracije, "tehnicističko pravo".

Mjesto prava okoliša u pravnom sustavu

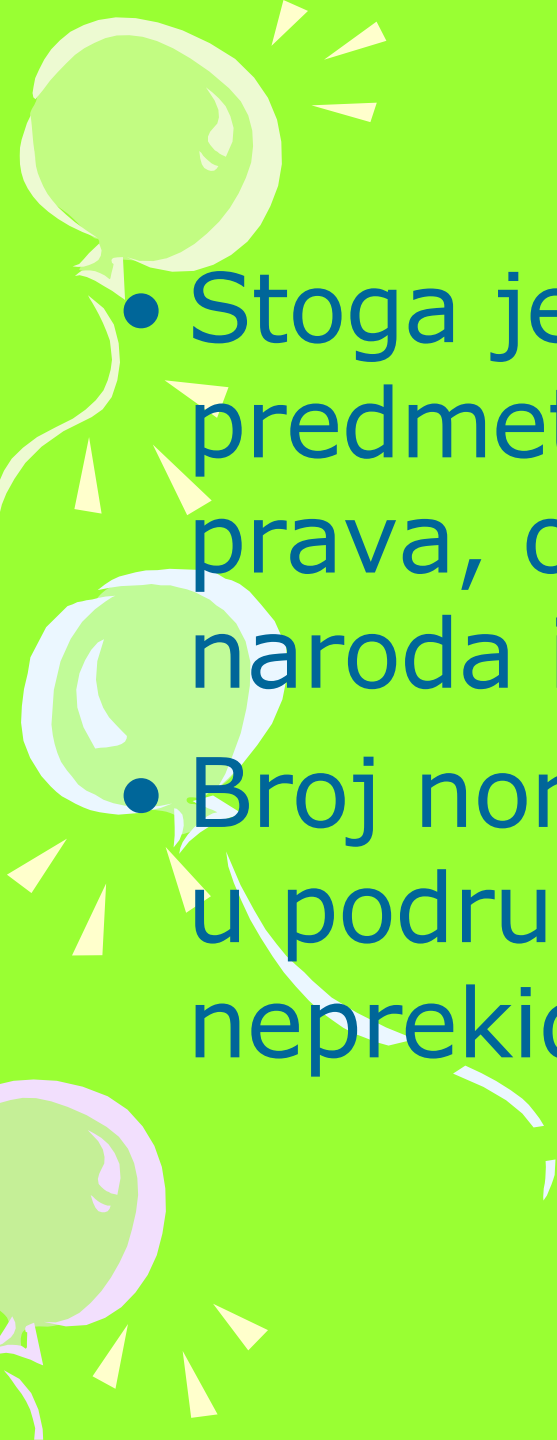
- Zbog sadržajne raznolikosti njegova predmeta, pravo okoliša nije moguće svrstati niti u jednu tradicionalnu granu prava – ni u ustavno, ni u upravno, niti u građansko, ni u kazneno ni u financijsko pravo.
- S druge strane u svim se tim granama prava nalaze elementi prava okoliša.

- Koji će od tih grana prava zakonodavac upotrijebiti pri konkretnom normiranju pojedinačnih objekata prava okoliša-a osobito hoće li odabrati građansko ili upravno pravo- to ovisi o kompleksnosti i karakteristikama samog objekta regulacije, namjeni zakona i očekivanim učincima.

- Najčešće će za postizanje cilja biti potrebna kombinacija normi iz različitih grana prava (uzmimo civilne i kaznene sankcije).
- Kod imisija, primjerice, djelovat će odredbe građanskog i kaznenog prava, a u poreznim stvarima – odredbe financijskog i upravnog prava.

- No promatramo li normativnu regulaciju objekata prava okoliša na globalnoj razini, moramo zaključiti da se problemi okoliša danas većinom reguliraju normama upravnog prava.
- Pojedini autori svrstavaju stoga pravo okoliša u dio tzv. posebnog upravnog prava – odnosno u podgranu upravnog prava kao grane jedinstvenog upravnog prava.

- Nadalje, normativna regulacija objekata prava okoliša ne ostaje samo u granicama nacionalnih zakonodavstava. Negativni učinci onečišćenja okoliša sve češće prelaze granice nacionalnih država, a nerijetko su i planetarnih razmjera (ozonski omotač, globalno zagrijavanje, i sl.).

-
- Stoga je zaštita okoliša predmetom i međunarodnog prava, osobito prava Ujedinjenih naroda i Europske unije.
 - Broj normi međunarodnog prava u području zaštite okoliša neprekidno se povećava.

- ***Možemo zaključiti da pravo okoliša zadire gotovo u sve tradicionalne grane prava, ali ni jednu od njih ne pokriva u cijelosti.***

Zaštita okoliša i nacionalna sigurnost

- Pitanja okoliša sve više postaju pitanja nacionalne, ali i međunarodne sigurnosti.
- Pojam "sigurnost okoliša" koji se sve češće javlja, važan je jer odražava rastuću mogućnost unutarnjih i međunarodnih sukoba oko rijetkih prirodnih bogatstava.

- Pojam sigurnosti okoliša pokazuje važnost "održavanja ekološke ravnoteže" te postojanje potrebe za "sprečavanjem sukoba uzrokovanih propadanjem okoliša".
- Mogućnost sukoba će se smanjiti samo ako se održi ekološka ravnoteža i zaštite prirodna bogatstva.

- Kisele kiše, globalno zatopljenje i propadanje ozonskog omotača tipične su prijetnje okolišu, čije se posljedice osjećaju preko granica.
- Njihovo prevladavanje ne znači da treba zaustaviti razvoj, već da treba surađivati pazeći na održavanje ravnoteže između zaštite okoliša, društvenoga razvoja i gospodarskog rasta,
- Globalna suradnja je ključni preduvjet za to.

POJMOVNIK

OKOLIŠ – POJAM DEFINICIJE

- Čini se da je pojam "**okoliš**", bezbroj puta ponovljen, jedan vrlo neodređen pojam u svom značenju.
- Još 1982. u jednom francuskom istraživanju grupe pri francuskom Ministarstvu za okoliš, prikupljeno je tijekom jednog ispitivanja više od 750 različitih riječi koje označavaju taj pojam.

POJMOVNIK

- Prema Zakonu o zaštiti okoliša RH: "Okoliš je prirodno okruženje: zrak, tlo, voda i more, klima, biljni i životinjski svijet u ukupnosti uzajamnog djelovanja i kulturna baština kao dio okruženja kojeg je stvorio čovjek"

- U dokumentima UN i EU, **okoliš (eng. environment) se definira kao:**
- **Prirodni resursi abiotiski i biotski, kao što su to zrak, voda, tlo, fauna i flora i uzajamno djelovanje među tim faktorima;**
- **Svojstva koja tvore dijelove kulturnog nasljeđa; i**
- **Karakteristični aspekti krajolika.**

- Tim više zbunjuje tekst iz članka 2. Zakona o zaštiti okoliša RH koji kaže:
Osnovni ciljevi zaštite okoliša, u ostvarivanju uvjeta za održivi razvoj jesu:
 - - trajno očuvanje izvornosti, biološke raznolikosti prirodnih zajednica i očuvanje ekološke stabilnosti,
 - - očuvanje kakvoće žive i nežive prirode i racionalno korištenje prirode i njenih dobara,
 - - očuvanje i obnavljanje kulturnih i **estetskih vrijednosti krajolika,**
 - - unaprjeđenje stanja okoliša i osiguravanje boljih uvjeta života.

- I premda te riječi upućuju na dvije ili tri skupine srodnih značenja, nedavna su istraživanja otkrila u njima proturječne pojmove. Promotrimo li te riječi, uočit ćemo da su vrlo složene.

- Riječ **okoliš** upućuje na odnos s prirodom i životne uvjete.

- Ona obuhvaća:

- ✓ **znanstvene aspekte** (aspekte prirodnih znanosti – **ekologiju i znanost o okolišu**),
- ✓ **vjerske, emocionalne, etičke** (**moral okoliša**),
- ✓ **ekonomske** (prirodne izvore, zagađenje, industriju, tržište, trgovinsku razmjenu),
- ✓ **političke** i
- ✓ **društvene aspekte.**

- Pogledamo li odakle proizlazi ta upotreba, nailazimo na jedan isti, temeljni pojam. To je onaj koji su definirali engleski pisci iz 19. st. (Carlisle 1825., Spencer 1855), preuzevši jednu staru francusku riječ iz 13. stoljeća.

- Engleska riječ **ENVIRONMENT** označava ono što okružuje neki živi organizam.

- Godine 1866. Haeckel govori o vanjskom svijetu koji nas okružuje,

umgebende Aussenwelt

- odozgo dolazi njemačka riječ

Umwelt

- Iste nijanse značenja nalazimo u
✓ španjolskim pojmovima

el medio ambiente

i,

el entorno

✓ talijanskom,

L, ambijente

✓ ruskom

okruzajušcaja sreda

- ✓ Francuski jezik je u tom istom značenju dugo upotrebljavao riječ

milieu

a

- ✓ upotrebljava je i dalje s različitim nijansama

- Riječ ***environment***, u vrijeme kad je ponovo uvedena u francuski jezik (u geografsku znanost 1921.) imala je isto značenje kao i riječ ***milieu*** ("okolina nekog živog organizma")
- Značenje se međutim ubrzo ograničilo samo na jedan živi organizam, na čovjeka.
- Odatle proizlaze definicije iz brojnih rječnika i Europske ekonomske zajednice (1991) koje utvrđuje prihvaćeno značenje ***pojma okoliš*** kao "**skupa elemenata koji, svojim složenim vezama, tvore okvir, okolinu i životne uvjete čovjeka i društva**".

- Naglasak je dakle stavljen na čovjeka u središtu svijeta, u najčišćoj zapadnoj ideologiji judeo-kršćanske tradicije s čovjekom odvojenim od ostalog dijela svijeta.
- Također se ustraje na odnosima s onim što ga okružuje, osobito na okolini, bila ona
 - ✓ **ljudska** (obiteljska, društvena, urbana, ruralna, intelektualna, vojna, znanstvena, književna) ili
 - ✓ **geografska** (morska, slatkovodna, laguna, klimatski umjerena, pustinska ili tropska) ili
 - ✓ **"biocenetska"**, određena skupinom usporedivih uvjeta (od kojih je barem jedan izabran kao tipičan) koji djeluju na životinjske i/ili biljne koje žive u relativno stabilnoj ravnoteži.

- Trebalo bi također definirati riječ

priroda

u njezina tri glavna značenja

- ✓ Na prvom mjestu taj pojam označava skup svojstava i osobina koji određuju jedno biće (ili jednu stvar), ono što je urođeno (priroda dolazi od latinske riječi **natus**, što znači rođen, na grčkom **physis**) za razliku od onoga što je stečeno.

- Zatim, priroda znači skup stvarnog svijeta u njegovo uređenje, prema Buffonovoj definiciji prirode:

“Vrijeme, prostor i materija su sredstva, svijet njezina svrha, kretanje i život njezin cilj”.

- I napokon, ne gubeći se u bogatoj povijesti pojma prirode *ona se primjenjuje na sve ono što ostaje izvan ljudskog djelovanja, na stvarni svijet koji čovjek poima, ali za koji smatra da postoji izvan njegove misli, volje ili njegova stvaralačkog djelovanja; ono stvarno u što spada fizička priroda, ljudsko tijelo, njegova "unutarnja okolina" u bogatoj povijesti pojma prirode,.*

- Treba napomenuti da ovo treće značenje samo djelomice pokriva pojam okoliša, jer on isključuje iz njega sve što je umjetno ili djelo čovjeka, od katedrale do grada, od mnogih kemijskih tvari do biljnih ili životinjskih vrsta koje je uzgojio čovjek.

- **Zaštita prirode** (eng. "Nature conservation", "Nature protection", njem. "Naturschutz") je područje kojemu je zadaća očuvanje rijetkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, rijetkih, ugroženih ili primjerno građenih životnih zajednica i njihovih staništa (biotopa), preostalih, prvobitnih ekosustava, kao i očuvanje, njega i unapređivanje krajobraznih područja koji se odlikuju posebnom ljepotom, biodiverzitetom, općim gospodarskim i rekreativnim značenjem, ili koji su po svojem prostranstvu, građi i funkcijama od općeg značenja za biosferu.

- Nasuprot tome, terminom

zaštita okoliša

(eng. "Environmental protection",
Environmental control", njem.

"Umweltschutz") naziva se
područje kojemu je zadaća
očuvanje zdravog životnog
okružja;

- Zaštita okoliša određuje granice raznih vrsta opterećenja, predlaže zakonske propise, uvodi preventivne i reparativne tehničke mjere za održanje potrebne kakvoće zraka, vode, tla, i prehrambenih proizvoda, i utvrđuje pravila u ophodnji s raznim biotskim i abiotskim faktorima životne sredine.

- U kompetenciju zaštite okoliša pripadaju, primjerice,
- mjere za smanjenje buke,
- kontrola pitke vode,
- poticaji za smanjivanje štetnih ispušnih plinova iz industrijskih postrojenja i u prometu,
- kontrola kakvoće prehrambenih proizvoda,
- zabrana proizvodnje spojeva koji razgrađuju ozonski omotač ili
- nepovratno kontaminiraju postojeće ekosustave,
- nadzor nad zbrinjavanjem otpada,
- poticaj za primjenu štedljivih tehnologija,
- upotreba obnovljivih izvora energije,
- provedba potrebnih mjera za ostvarenje trajno održivog razvoja u smislu Agende 21.

- Zaštita prirode i zaštita okoliša usko su povezane.
- Prva se više shvaća kao biološka, a druga kao tehnička zaštita okoliša, prva više u ekocentričnom, druga u antropocentričnom smislu.
- Teškoće njihova razgraničenja leži već u samoj definiciji "prirode" i "okoliša".
- **To su uzroci mnogih nesporedazuma koji se očituju u upravnoj i političkoj praksi.**

2. Razlike između koncepta zaštite prirode i one zaštite okoliša mogu se shematski prikazati na sljedeći način:

Osnovne razlikovne karakteristike	Zaštita prirode	Zaštita okoliša
Objekt	Priroda i krajolik kao sustav aktivnosti u prirodnim razvojnim tokovima, uz naglasak na biotskoj komponenti po znanstvenoekološkim, etičkim i estetskim kriterijima	Okoliš kao sustav odnosa u vezi s ljudskim potrebama ili interesima s obzirom na prirodu, prije svega iz gospodarskih i zdravstvenih razloga
Mjerila vrijednosti	Pretežno ekocentrična = vlastito pravo prirode	Pretežno antropocentrično = prema interesima ljudi
Ciljevi	2. Nesmetani razvoj, 3. (Prirodna) cirkulacija u prirodi na temelju samoregulacije	1. Trajan (dugoročan) razvoj okoliša kako bi se mogao koristiti, 3. (Materijalna) efikasnost cirkulacije u prirodi
Metodika zaštite	Pretežno »ekološka« (odnosno biološka) rješenja - samoregulacija	Pretežno tehnička rješenja (tehnologija okoliša)

- Današnje pravo i pravne znanosti još su uvijek temeljene na antropocentričnom sustavu vrijednosti.
- Promotre li se, primjerice, važeći zakoni o zaštiti okoliša, uvidjeti će se da su u njima najčešće upotrebljavane formulacije : *"zaštita čovjeka, biljaka, životinja"*; *"život, zdravlje i druga dobra čovjeka"*; *"smanjivanje rizika za život i zdravlje ljudi"*; *"osiguranje i poboljšanje kakvoće življenja".....*

- To pak znači da se i pravo okoliša, po svojim stajalištima, neposredno temelji danas na još uvijek općepriznatim etičkim vrijednostima, ugrađenim u ustave svih zemalja zapadne demokracije koji na prvo mjesto stavljaju čovjeka.
- U tom se smislu i **pravo okoliša** pokazuje primjerenim postojećim mjerilima vrijednosti, temeljem kojih se i sam **okoliš** još uvijek shvaća kao puki predmet čovjekove regulacije.

- Riječ **“ekologija”**

(Ecology, Ökologie, ecologia) također može djelovati kao da ima neodređeno značenje, osobito njena izvedenica, pridjev **“ekološki”**

- **Ekologija** (grčki “*oikos*” = dom, kuća, nastamba, obitavalište, stanište ili domaćinstvo i “*logos*” = znanje, govor ili smisao) jest znanost o domaćinstvu prirode, o međusobnim utjecajima žive i nežive prirode, o ovisnosti živih bića i njihove životne sredine.

- U tom ju je smislu prvi put spomenuo njemački biolog Ernst Haeckel 1866..
- U drugom dijelu njegove knjige "*Generelle Morphologie der Organismen*", na stranici 286. naći ćemo sljedeću definiciju:

"Pod

ekologijom podrazumijevamo cjelokupnu znanost o odnosima organizma prema vanjskom svijetu, u koji u širem smislu ubrajamo sve egzistencijalne uvjete. Oni su djelomice organske, djelomice anorganske prirode"

- U svom kasnijem dijelu "Natürliche Schöpfungsgeschichte" (Berlin 1875., str. 645) razumijeva pod ekologijom

"vrlo raznolike i isprepletene odnose organizama prema okolišu, prema organskim i anorganskim životnim uvjetima; takozvanu ekonomiju prirode, uzajamne odnose svih organizama, koji žive zajedno na jednom, te istom staništu".

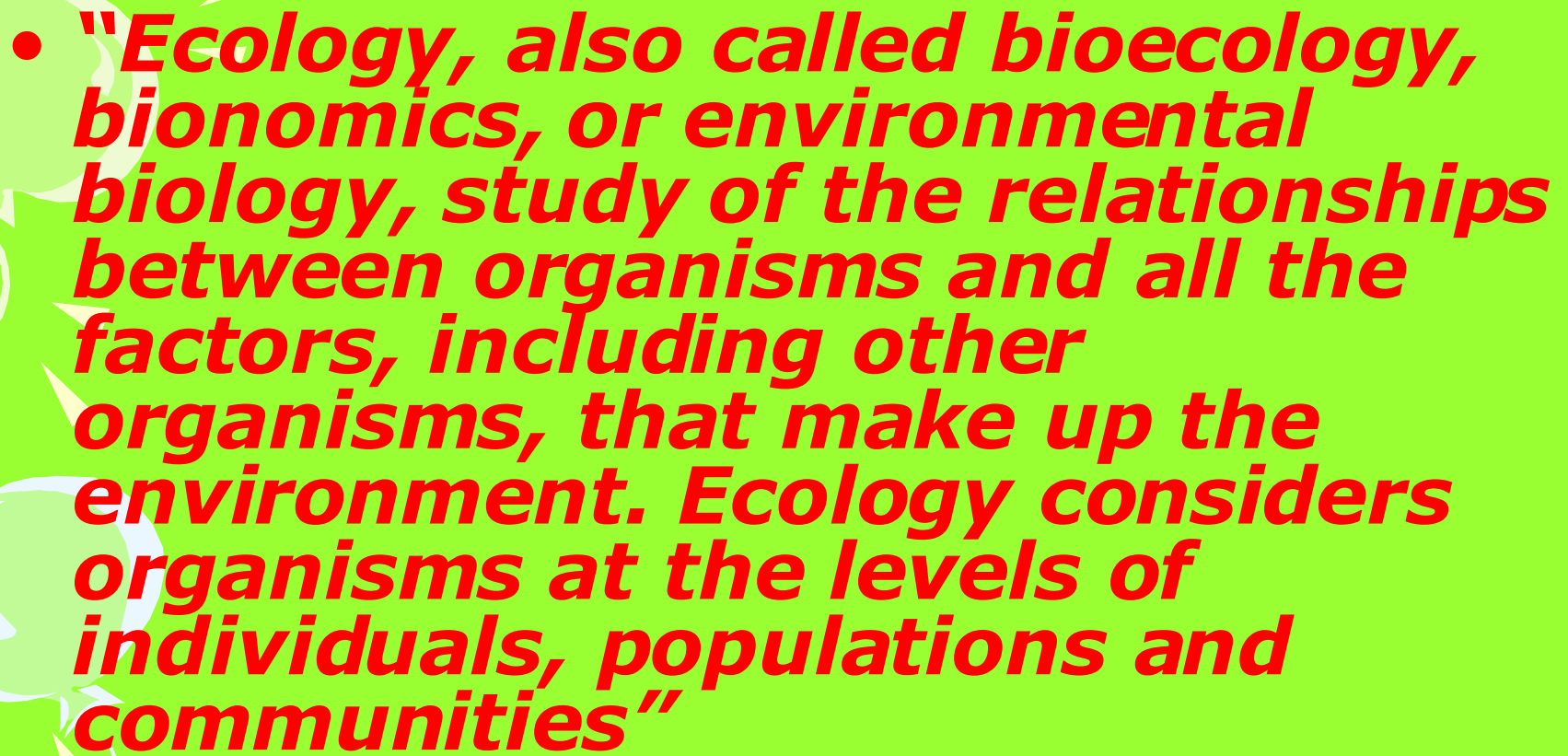
- Kako se danas termin **ekologija** upotrebljava u mnogo širem smislu, i to u smislu vrlo opsežnog strukovnog područja, mogli bismo potkrijepiti aktualnost ove definicije s nekoliko izvadaka iz poznatijih udžbenika, rječnika ili enciklopedija.

- ***"..ecology is defined as the study of the relation of organisms to their environment, or the science of the interrelations between living organisms and their environment. Study of the structure and function of nature"***

(E.P. Odum : Fundamentals of Ecology, 3th ed., Saunders Co., Philadelphia 1971)

- ***"...ecology – the branch of biology that deals with the relations between living organisms and their environment; the complex of relations between living organisms and its environment; in the sociology: the study of the relationship and adjustment of human groups to their geographical and social environment.***

- *(Webster's New World Dictionary, New York, 1988)*

The background features several overlapping circles in shades of blue, green, and purple. White arrows of various sizes and orientations are scattered throughout, some pointing towards the text. The overall aesthetic is clean and modern.

- ***"Ecology, also called bioecology, bionomics, or environmental biology, study of the relationships between organisms and all the factors, including other organisms, that make up the environment. Ecology considers organisms at the levels of individuals, populations and communities"***

- *(The New Encyclopedia Britannica, Chicago, London, Toronto, 1986)*

- No ekologija se često pogrešno izjednačava sa pojmom zaštite okoliša, pa se termin ekološki vrlo često može čuti u izmijenjenom smislu u svakodnevnom govoru.
- Primjerice, često se govori o “ekološkim proizvodima”, “ekološkoj hrani”, “ekološkoj svijesti”, “ekološkim udrugama” kada se zapravo žele istaknuti različita nastojanja za očuvanjem okoliša.

- Mnogi ekolozi naglašavaju važnost zaštite okoliša i aktivno u njoj sudjeluju, što proističe iz njihovih istraživanja, ***no pogrešno je politiku, tehničke mjere i nastojanja za očuvanjem prirodnog i zdravog okoliša poistovjećivati s ekologijom.***

- ***Ekosustav*** je termin koji je prvi put uveden od engleskog ekologa A.G. Tansleya 1935., a kasnije razrađen od R. Lindemana 1942. i označavao je zajednicu međuovisnih organizama i fizičkog okoliša u kojem taj okoliš obitava.

- Iako koncept ekosustava nije nužno hijerarhijski, on ipak može biti primjenjiv na raznim skalama, od mikroskopskih do cijele Zemlje.
- Pojedinačni organizam reagira s drugim organizmima i svojim okolišem u nizu međuodnosa koji su omogućeni transferom materije i energije unutar i među sustavima. Međuodnosi su dinamični i jednostavno reagiraju na promjene bez mijenjanja bazičnih karakteristika ekosustava.

- **Ekosustav** je bilo koja prostorna ili organizacijska jedinica koja uključuje žive organizme i nežive tvari koja djeluju jedni na druge proizvodeći izmjenu materije između živih i neživih dijelova u sustavu.

(Southwick, 1976)

- **Ekosustav (ekosistem, biogeocenoza)** je osnovna organizacijska jedinica prirode, u kojoj su živa bića i njihov neživi okoliš prostorno i vremenski ujedinjeni protokom energije i kružnim tokovima tvari, te koja posjeduje za nju svojstvene informacijske sadržaje, sposobnost samoorganizacije, samoobnove i samoodržanja.
- To je jedinstvo životne zajednice i njezina neživa okoliša s osebujnim i kroz to prepoznatljivim strukturnim i funkcionalnim obilježjima.

(Ekološki leksikon, 2001)

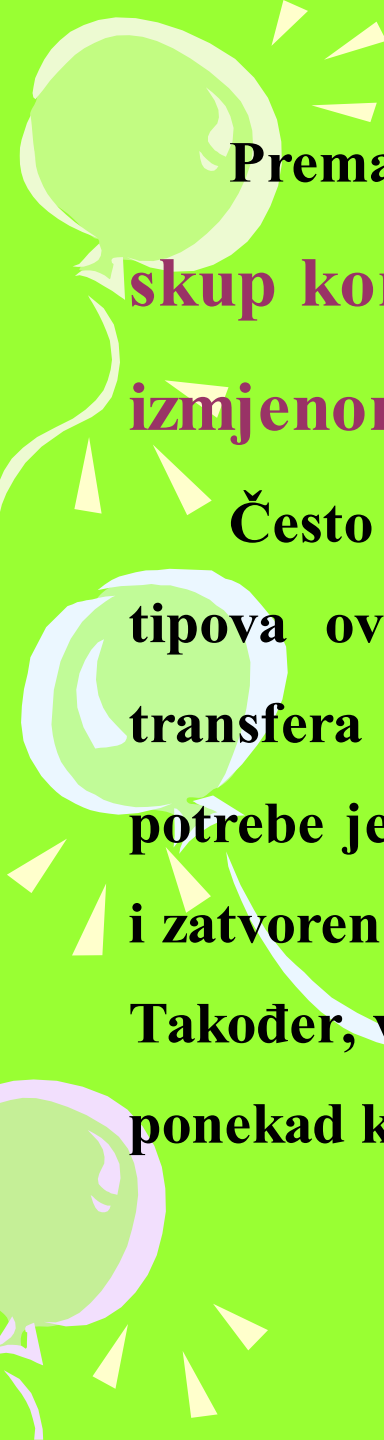
Jedan od osnovnih pojmova u zaštiti okoliša je pojam (geokemijskog) sustava. Pod (geokemijskim) sustavom podrazumjevamo dio cjeline (univerzuma) koji je od interesa za određeni problem, bez obzira radi li se o pojedinačnoj, primjerice, glinovitoj čestici ili našoj galaksiji.

Znači za (geokemijski) sustav nije važna njegova veličina, već problem koji je tim sustavom zahvaćen.

Geokemijski sustav se može definirati i kao bilo koji skup komponenata koje djeluju zajedno da bi proizvele neku funkciju. Ovakva definicija osvjetljava tri važne kvalitete sustava :

-
- a) sustav se sastoji od sastavnih dijelova (komponentata, elemenata sustava);***
 - b) dijelovi sustava djeluju zajedno; i***
 - c) cijeli sustav služi nekoj svrsi.***

Prema tome, **geokemijski sustav** može se definirati i kao **skup komponenata (elemenata) međusobno povezanih izmjenom energije i materije.**

Često će definicija sustava i njegova pripadnost jednom od tipova ovisiti o zadanom cilju i realističnoj procjeni stupnja transfera energije i/ili materije preko njegovih granica. Tako, za potrebe jedne studije sustav može biti definiran kao otvoren i kao i zatvoren ako su stroži kriteriji nužni za definiranje vrste sustava. Također, vrijeme u kojem promatramo neki sustav je vrlo važno, i ponekad kritično za definiranje tipa sustava.

- Vratimo se sad na Zakon o zaštiti okoliša iz 1994.
- U preambuli tog zakona zakonodavac je definirao neke osnovne pojmove iz područja zaštite okoliša koji se spominju u zakonu.
- Definicije pojmova su sljedeće:

- **Okoliš** je prirodno okruženje: zrak, tlo, voda i more, klima, biljni i životinjski svijet u ukupnosti uzajamnog djelovanja i kulturna baština kao dio okruženja kojeg je stvorio čovjek,

- **Kakvoća okoliša** je stanje okoliša izraženo fizikalnim, kemijskim, estetskim i drugim pokazateljima,

- **Ekološka stabilnost** je sposobnost okoliša da prihvati promjene prouzročene vanjskim utjecajem i da zadrži svoja prirodna svojstva,

- **Biološka raznolikost** je sveukupnost živih organizama, koja obuhvaća raznolikost unutar vrsta, među vrstama i ekosustavima na određenom području,
- **Zahvat u okoliš** je svako trajno ili privremeno djelovanje čovjeka koje može narušiti ekološku stabilnost ili biološku raznolikost okoliša ili na drugi način može nepovoljno utjecati na okoliš,

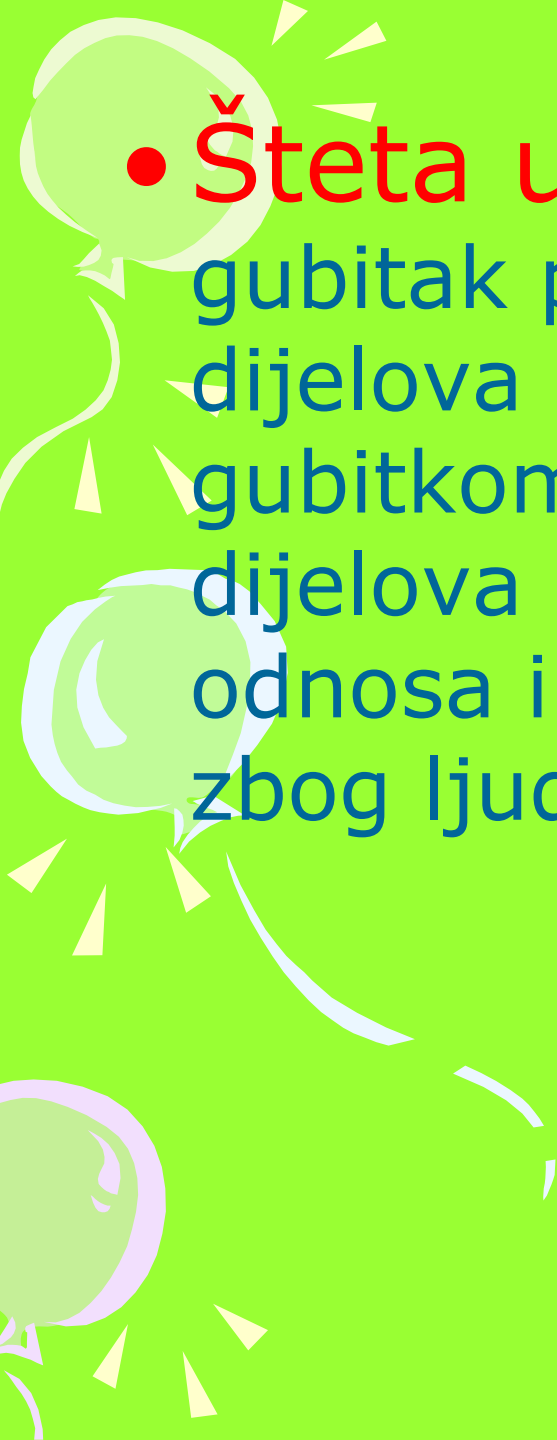
- **Emisija** je ispuštanje ili istjecanje tvari u tekućem, plinovitom ili krutom stanju, ili ispuštanje energije (buka, vibracija, radijacija, toplina) te mikrobiološkog onečišćavanja iz određenog izvora u okoliš,
- **Imisija** je koncentracija tvari na određenom mjestu i u određenom vremenu u okolišu,

• **Onečišćavanje** okoliša je promjena stanja okoliša koja je posljedica štetnog djelovanja ili izostanka potrebnog djelovanja, ispuštanja, unošenja ili odlaganja štetnih tvari, ispuštanja energije i utjecaja drugih zahvata i pojava nepovoljnih po okoliš,

• **Onečišćivač** je svaka pravna ili fizička osoba čije djelovanje posredno ili neposredno uzrokuje onečišćavanje okoliša,

- **Štetna tvar** je tvar čija su svojstva opasna za ljudsko zdravlje i okoliš s dokaznim akutnim i kroničnim toksičnim učincima, vrlo nadražujuća, kancerogena, mutagena, nagrizajuća, zapaljiva i eksplozivna tvar, ili tvar koja u određenoj količini i/ili koncentraciji ima takva svojstva,

- **Rizik po okoliš** je vjerojatnost da će neki zahvat posredno ili neposredno prouzročiti štetu okolišu ili ugroziti život i zdravlje ljudi,
- **Opasnost po okoliš** je prekomjerni rizik koji zbog visokog stupnja vjerojatnosti nastanka događaja ili opsega moguće štete na okoliš, zahtijeva mjere koje su posebno propisane,

-
- **Šteta u okolišu** je oštećenje ili gubitak prirodne funkcije sastavnih dijelova okoliša, prouzročena gubitkom pojedinih sastavnih dijelova i/ili unutarnjim poremećajem odnosa i prirodnog tijeka, nastalog zbog ljudskog djelovanja,

• **Ekološka nesreća** je izvanredni događaj ili vrsta događaja prouzročena djelovanjem, ili utjecajima koji nisu pod nadzorom i imaju za posljedicu ugrožavanje života ili zdravlja ljudi i u većem obimu nanose štetu okolišu,

• **Ugroženi okoliš** je stanje nastalo onečišćavanjem većih razmjera okoliša na određenom području za koji se na temelju ovoga ili posebnog zakona, propisuju posebne mjere radi uspostavljanja prijašnjeg stanja ili novog stanja određenog dijela okoliša, oporavka prirodne zajednice ili obnove prirodnog izvora radi poboljšanja kakvoće življenja,

POVIJEST SVJETSKOG OKOLIŠA

- Uz to što se u posljednje vrijeme izrazito puno piše i govori o tzv. krizi okoliša, nije ništa novo u ideji da, povijesno gledano, čovjek uništava svoj okoliš od vremena kad je zakoračio na Zemlju.
- Otkrićem vatre, postankom čovjeka-lovca i počecima poljoprivrede započinje čovjekovo oblikovanje prirode, antropizacija okoliša.

- Tradicionalna antropizacija okoliša je, primjer neprirodnog gospodarenja zemljištem ("land management"), primjerice, to je proces čovjekovog krčenja šuma koje se provodi od stvaranja prvih naselja, a svakako najmanje od prije 4.000 godina p.n.e..
- Šume su iskrčene iz područja današnje Sahare i Arapskog poluotoka prije nekih 5.000 g p.n.e..
- U Kini taj proces počinje oko 2.000 g p.n.e., a u Americi proces uništavanja šuma radi stvaranja pašnjaka i naselja započinje oko 1860.

- Brojne stare civilizacije razvojno su oslabile ili čak u potpunosti nestale zbog neodržive upotrebe prirodnih resursa.
- U Mezopotamiji, primjerice, intenzivno navodnjavanje u poljoprivredi i prateća salinizacija polja i zaslaljivanje izvora razrušile su temelje Sumeranske civilizacije.

- Područje Mediterana trpilo je u to staro doba od deforestacije i erozije tla kao posljedica intenzivnog naseljavanja.
- U dolini Inda i prašumama Maya izrazita deforestacija dovela je do erozije tla i do kolapsa visoko razvijenih civilizacija.

- Ljudske aktivnosti u prošlosti dovele su do nestajanja (ekstinkcije) brojnih životinjskih vrsta praktički od rane predhistorije.
- Primjerice, veliki američki bizoni i mnoge vrste konja danas više, praktički, ne postoje.

- Mnogi od problema na koje sada gledamo kao ekološke, kao što su onečišćenje, odumiranje šuma i erozija tla nisu novi.
- Još u starom vijeku su Platon, Lukrecije i Cezar pisali o problemu erozije tla.
- Mnogo kasnije su, međutim, industrijska i znanstvena revolucija u 18. i 19. stoljeću stvorile uvjete za suvremenu zabrinutost zbog stanja okoliša.

- Među prvim primjerima legislative u zaštiti okoliša bio je i Zakon o lužnim solima (Alkali Act) koji je donijet 1863. u Velikoj Britaniji, dok je u SAD prva zakonska mjera protiv onečišćenja zraka proglašena 1876. u St Louisu.

- Zanimljivo je da su prve zamisli trajno održivog razvoja bile provedene na području većeg dijela današnje Hrvatske (i srednje Europe) u šumskom gospodarstvu Uredbom o šumama carice Marije Terezije iz 1769. u kojoj se propisuje:

- ✓ *Trajno očuvanje šumske površine bez obzira na starost sastojina;*
- ✓ *Trajno iskorištavanje samo prirasle drvne mase tako da je ukupna drvna masa konstantna ili se povećava;*
- ✓ *Kontinuirani godišnji prihod na temelju godišnjeg prirasta;*
- ✓ *Održavanje svih funkcija šume radi opće dobrobiti.*

- Zagađenje zraka također nije nešto novo.
- Još 1306. manufakturisti u Londonu donijeli su Zakon o zabrani gorenja ugljena u centru.
- Kraljica Elizabeta I odbila je ući u grad London 1578., zbog problema sa dimom.
- Negdje od 1700. u Londonu se počinje osjećati izrazite štete od zagađenja zraka što se očitovalo u nestajanju vegetacije, korozije zgrada, uništavanje odjeće.

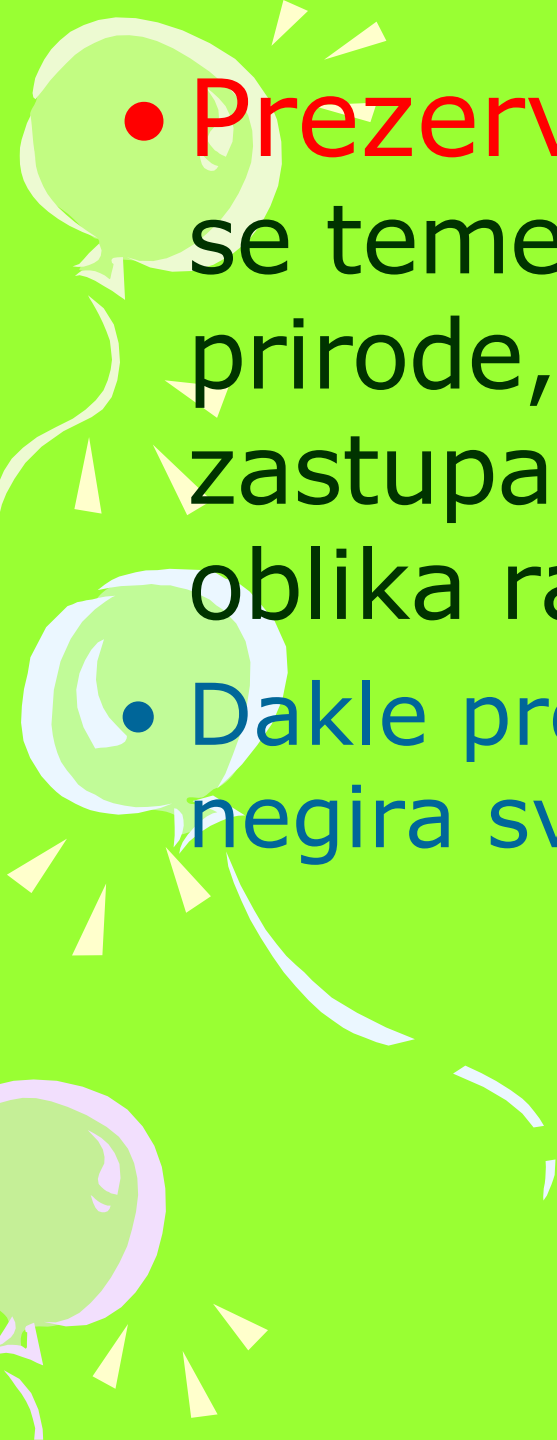
- Do prvog vala zabrinutosti zbog ekoloških problema dolazi s pojavom grupa za očuvanje i zaštitu prirode krajem 19. i početkom 20. st., što je odraz sve većeg zanimanja srednjih slojeva ljudi za zaštitu prirode, divljine i prirodnih resursa
- Neke vodeće grupe pritiska, među kojima su Sierra Club u SAD, Royal Society for the Protection of Birds u Ujedinjenom kraljevstvu i Naturschutzband Deutschland u Njemačkoj, potječu iz tog razdoblja.

- Prvu polovicu 20. st. u filozofiju zaštite okoliša definiraju tzv.

konzervacijski i prezervacijski pokreti .

- Konzervacijski pokret uspostavio je čvrste temelje kad je većina zemalja malo pomalo usvajala strategije za rješavanje brojnih "ekoloških" problema, koji su se protezali od regulacije industrijskog onečišćenja do stvaranja nacionalnih parkova.

- Iako pripadaju istom razdoblju **konzervacionizam** i **prezervacionizam** se ipak u nijansama razlikuju.
- **Konzervacionizam** je pristup upravljanju Zemljom koji naglašava djelotvorno očuvanje prirodnih resursa kako bi se mogli razvijati za dobrobit budućeg društva.

- **Prezervacionizam** je pristup koji se temelji na stavu o poštovanju prirode, osobito divlje, koji zastupa zaštitu prirode od svakog oblika razvoja.

- Dakle prezervacionizam, u osnovi, negira svaki razvoj.

OD SIERRA CLUBA DO JOHANNESBURGA

- **1892 John Miura osniva Sierra Club u US**
- **1972 Konferencija o okolišu u Stockholmu**
- **1992 Konferencija o Zemlji u Riu**
- **1997 Sastanak Rio +5 u New Yorku**
- **1997-2002 5 Pripremnih sastanaka (posljednji u lipnju 2002 na Baliju)**
- **2002 Svjetski samit o održivom razvoju u Johannesburgu.**

- Prva međunarodna konferencija na kojoj su se tražila rješenja za usklađivanje gospodarskog razvoja, rasta svjetskog pučanstva i očuvanje okoliša održana je godine 1972. u Stockholmu u organizaciji UN-a (*United Nations Conference on Human Environment*) i na njoj je sudjelovalo 113 država i oko 400 nevladinih organizacija.

- Jedan od najznačajnijih rezultata Stockholmskog sastanka je uspostava ***United Nations Environment Programme (UNEP)*** s ciljem da koordinira i vodi brigu o međunarodnim inicijativama i projektima u području zaštite okoliša.

- Značajni iskorak desio se je 1984. kada je UNEP (zajedno sa World Wild Fund for Nature and International Union for the Conservation of Nature) objavio "World Conservation Strategy".
- Taj je dokument ustvari prospekt za očuvanje okoliša ("environmental conservation"), sa jasnim naglaskom na potrebi zaštite prirode i prirodnih resursa.
- Dokument uglavnom ignorira pitanje razvoja, i ljudsku potrebu za hranom i resursima.

- Godine 1983. Ujedinjeni narodi osnovali su radnu grupu "**World Commission on Environment Development (UNCED)**" koja je četiri godine poslije pod vodstvom norveške premijerke Gro Harlem Brundtland objavila izvještaj "**Our Common Future**" (**Brundtland Report**), čija je bit koncepcija održivog razvoja.

Modifikacija društvenih sustava?

- Zakoni koji upravljaju procesima prirodnih sustava su fiksni i nepromjenjivi; na taj način mogućnost da se značajno poboljšaju rezultati gospodarenja resursima ovisiti će isključivo o našoj sposobnosti da modificiramo društvene sustave da bi, s tim poboljšanjem bolje služili našim dugoročnim interesima u prirodnom svijetu.

Pridruživanje Republike Hrvatske Europskoj Uniji – izazov usaglašavanja legislative u području zaštite okoliša

- Europska zajednica, prema Ugovoru iz Maastrichta (1993), koji su prihvatile sve ondašnje zemlje članice, slijedi sljedeće ciljeve u pogledu zaštite okoliša:
- očuvanje i zaštitu okoliša i poboljšanje njegove kakvoće,
- zaštitu ljudskog zdravlja,
- pažljivo i razumno iskorištavanje prirodnih resursa,
- unapređenje mjera za rješavanje regionalnih i globalnih ekoloških problema.

- Republika Hrvatska uskladila je s EU-om "Ugovor o stabilizaciji i pridruživanju u ljeto 2001.
- Čvrsta jezgra ugovora jesu slobodnotržišne institucije i mehanizmi, ali i sektor zaštite okoliša.
- U posljednjih 30 godina izrađeno je u EU-u oko 300 direktiva, odluka i preporuka koje se tiču zaštite okoliša (od ukupno 800 direktiva, odluka i preporuka).

- *Bijela knjiga ("White Paper on the Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into Internal Market of the Union", COM(95) 163 final 03.05. 1995)* određuje principe i zakonske akte koji omogućuju jedinstveno unutarnje tržište te time navodi one direktive koje treba što žurnije uskladiti s nacionalnim zakonodavstvom jer se prije svega odnose na unutarnje tržište.

- “Bijela knjiga” je element strategije pridruživanja (“pre-accession strategy”).
- Na području zaštite okoliša u “Bijeloj knjizi” navode se direktive koje imaju izravne implikacije na tehnološke procese i tržišne proizvode (EU na dopušta ekološki *dumping*), što čini oko četvrtinu cjelokupnog prava zajednice (“acquis communautaire”) na području zaštite okoliša.

- Zakonodavstvo EU-a u zaštiti okoliša pokriva:
- Proizvode, primjerice kontrolu buke u tehnološkom procesu, kontrolu emisija iz automobila, kontrolu rizičnih kemikalija u nekim tržišnim proizvodima, kretanje otpada;
- Aktivnosti ili proizvodni proces, primjerice one vrste koje imaju utjecaj na zdravlje u industrijskoj proizvodnji;

- Kvalitetu okoliša, primjerice zaštita od i kontrola opasnih tvari u vodi, zraku, tlu i bioti, i njihovu kontrolu u zaštiti prirode i biodiverzitetu;
- Politički proces odlučivanja u zaštiti okoliša, primjerice procjena utjecaja na okoliš, pristup informacijama i institut javne rasprave.

- Procjenjuje se da potpuna transpozicija, implementacija i institucionalno praćenje *acquis communautaire* u nacionalno zakonodavstvo i praksu zaštite okoliša zahtijeva ulaganja više od pet milijardi eura.
- Ovi su izazovi nužan i neizbježan ulog u modernizaciju Republike Hrvatske.
- Krajnji cilj politike zaštite okoliša mora biti 15.000 US\$ GDP *per capita*, a manje opterećenja za okoliš nego danas.